

שאלות הנוגע למלאכת בישול בשבת - שיעור 737

I. לתת על התנור ערב שבת סיר של קפה אשר עוד לא נתבשל מעולם (not instant) אם מים והכפתור יושם במצב פתוח והכל מחובר לשעון שבת ובשבת בשעה שבעה לפני הצהרים יפתח החשמל ועל ידי זה יתבשל הקפה השאלה הזו היא שאלה ישנה ויש מקילים ויש אוסרים והם -

(א) הגרי"א העניקין (קונטרס לוח היוכל חות כ) כתב להתיר רק לחימום דבר שכבר מבושל אבל לבשל תבשיל חדש באופן זה אסור

(ב) ועיין בשו"ת ארץ צבי (ק"ט) שכתב להתיר רק לחולה שאין בו סכנה ויעמיד התבשיל מערב שבת או ע"י נכרי בשבת

(ג) ועיין בשו"ת לבושי מרדכי (מהדו"ג - כ"ז) שכתב לחלק בין הדלקת נר שאינה הנאה גמורה לבישול שהוא הנאה גמורה ועוד (נחלק יו"ד - י) התיר רק לחולה

(ד) וכן כתב החזו"א (ל"ח - ז) שאין להתיר ודאין האיסור תלוי במעשה ההעמדה אלא במציאות הקדירה על הכירה בשבת והוא אינו גרוף או קטום

(ה) וכן כתב השו"ת הר צבי (ה - קל"ו) דאפילו אם התבשיל מבושל אסור

(ו) עיין בשו"ת מנחת יצחק (ד - כ"ז) שכתב כיון שבשבת עצמה אסור לעשות כן יש לחשוש דאתי למיטעי להניח כן גם בשבת

(ז) עיין בשו"ת אז נדברו (ז - י"א) שכתב דאף כשהעמיד הקדירה ע"ג הכירה בע"ש היתה מופעלת אסור לכוונה בשעון שבת שתכבה בשעה מסויימת בשבת ושוב תחזור ותידלק למחרת היום דבזה שעומדת ע"ג הכירה בשעה שאינה מופעלת וצוננת חשיב כהניחה ע"ג קרקע וכשתחזור ותידלק הוי כחזרה בשבת

(ח) עיין בשו"ת ציץ אליעזר (ז - י"א) שכתב לאיסור מכמה טעמים וכתב עוד דאסור לעשות בחול לגרום שיהיה גם התחלה וגם הגמר בשבת

(ט) וכן כתב השו"ת מחנה חיים (ג - י) והביאו הציץ אליעזר הנ"ל

(י) ואחרון אחרון חביב עיין באג"מ (ד - ט) שיעמידנו שעון שבת בע"ש לבשל בשבת פשוט שאסור להתיר זה דהרי ע"י מורה שעות כזה יכולים לעשות כל המלאכות בשבת ובכל בתי החרושת ואין זלזול שבת גדול מזה

(יא) היוצא מדברינו לענין השתמשות בשעון שבת לענין בישול אין האג"מ דעת יחיד לאסור אלא שהוא מצרף למנין עשרה שאוסרים ואיברא יש מקילין והם השביתת שבת (מלאכת זרע) בכא"ר (ט) ושו"ת משנה הלכות (ד - ל"ד) ועיין בשערים מצויינים בהלכה (ט"ז - ט"ח) שהביא החת"ס ועוד חמשה המתירים

(יב) למעשה נראה לי דאין להתיר דבר בענין שבת שיש בו שרשים מאיסור סקילה ובפרט שיש בו מנין להאוסרים וכלל גדול בשבת יש בידנו דעיקר כבוד שבת הוא שמירת שבת

II. החילוק בין כלי ראשון לשני

(א) עיין במשנה (שבת מ"ג) ורש"י שכלי ראשון מבשל אבל כלי שני אינו מבשל ועיין בתוספות (שבת מ"ג ד"ה וש"מ) שכתב טעם הדבר שכלי ראשון מבשל כיון שעמד על האור דפנותיו חמים ומחזיקים חומו זמן מרובה אבל כלי שני אף על גב דהוא עדיין יד סולדת בו מותר שאין דפנותיו חמים והולך ומתקרר וצ"ע אם כוונת תוספות הוא שרק אם הולך ומתקרר אז הוי כלי שני או אפילו אם רק לא היו הדפנות על האש נקרא כלי שני ואבאר

(ב) הנפקא מינה אם הכלי ראשון או שני הוא כלי שמחזיק את החום כמו מה שנקרא Thermos או styrofoam אם דינו ככלי ראשון או שני ועיין בשש"כ (ה - ט) דטרמוס דינו ככלי שני ולא דמי לאמבטי (ט"ח - י"א) ובמ"ב (ט"ו) דשאני התם שיש באמבטי מים מרובים וחומו גדול יותר ועיין באג"מ (ה - ט"ז) ולדעת הרמב"ם (ד - ה) רק כלי שנתבשל בו ודלא כרש"י (כ"ה) ולהחזו"א (ל"ז - ל"ח) פינה ממיחם למיחם הוי כלי שני דוקא אם נתקרר

III. כלי ראשון שהעבירו מן האש ועדיין יד סולדת בו דעת הירושלמי שהאיסור הוא רק מדרבנן וכן דעת הרמב"ם (אגלי טל סקכ"ג) אמנם משמע מהמשנה (מ"ג - ז) דדעת הכבלי שהוא מן התורה וכ"כ המחבר (שי"ח - ט) ועיין בערוך השלחן (כ - כ"ה) ומוכח לומר דכלי ראשון אינו תלוי בחמימות הכלי אלא אם יכול לחמם דבר לח צונן ליד סולדת בו (רא"ש)

IV. אם כלי שני מבשל - עיין בשבת (ל"ט) ובמשנה (קמ"ה): כל שבא בחמין מפני השבת ועיין בתוספות (ד"ה כל שזב) דדעת הרשב"א שכלי שני אינו מבשל כלום אמנם דעת הר"י בתירוץ הראשון שם דמן התורה אינו מבשל אבל מדרבנן אסור משום מחזי כמבשל ובתירוץ השני כתב דכלי שני מבשל רק דבר שנחשב קלי הבישול כמו דג מלוח י"ב חדשים

א) ואפילו לענין איסור והיתר אומרים דכלי שני יש כח להבליע ולהפליט (י"ד ק"ה - ז) רק להי"א ולא דעה ראשונה אבל אין בו כח לבשל אף על פי שהיד סולדת בו (שו"ע הרב י"ט) אפשר הטעם דכלי שני הוא כבישול בחמה אמנם לתירוץ הר"י הנ"ל אפילו עירווי כלי שני מבשל מן התורה קלי הבישול אין לתרץ כבישול בחמה

ב) מה נקרא קלי הבישול לאסור בכלי שני יש אומרים דאין אנו בקיאים ולכן יש להחמיר בשאר דברים שלא ליתנם בכלי שני חוץ ממים, שמן, וטבלין (שער הציון ס"ח ובמ"ב מ"ג) ועיין בשו"ע הרב (י"ג) דלא רק מים ושמן אינו מבשל בכלי שני אלא גם שאר משקין ג"כ מותר אמנם מהשער הציון הנ"ל משמע דוקא מים ושמן וכן כתב התפארת ישראל ועיין בחזו"א (ג"ז - י"ח) דכל משקין מותר ליתן בכלי שני שהיד סולדת בו וחלב שלנו שמפוסטר דינו כמבושל ובפת החמיר

V. הלכה למעשה

א) שקית טה בכלי שני לדעת הרשב"א שכלי שני אינו מבשל כלל יש מקום להתיר אמנם לדעת רוב הפוסקים דקלי הבישול מתבשל אפילו בעירווי כלי שני יש חשש מאיסור תורה (מ"ב שי"ח - ל"ט) ועיין באג"מ (ד - ע"ד - ט"ו) דכלי שני רק ספק דלא מצינו דאיכא דברים שמתבשלים בכלי שלישי אלא רק בכלי שני יש דברים המתבשלים וממילא מאחר שאין אנו יודעין יש לאסור כל דבר בכלי שני אמנם כמה פוסקים אוסרים שקית טה בכלי שלישי וכן משמע מהמ"ב (ל"ט)

ב) ליתן מים קרים או קרח בכלי שני שהיד סולדת בו טעם התוספות הנ"ל דכלי שני אסור משום מחזי כמבשל לא שייך כאן ועוד אפשר לומר דיש להתיר משום דכוונתו בנתינת המים לצנן ולא לחמם כמו צד נחש להרמב"ם

ג) ליתן מלח בכלי שני עיין באג"מ (ד - ע"ד - י"ז) דהעיקר לדינא דמלח מותר אף בכלי ראשון שאין על האש וכ"ש מלח שלנו שכבר היה מבושל

ד) לתת קפה נמס בכלי שני עיין שערי תשובה (ה) שהביא המחזיק ברכה לגבי דברים יבשים הנימוחים במים אם דינם כיבשים ואין בהם בישול אחר בישול או דינם כמו שהם אחר שנימוחו במים כלחים שיש בישול אחר בישול ולכן לכתחלה לא ליתנן בכלי ראשון ויש מחמירים אף בעירווי כלי ראשון (שו"ת מנחת יצחק ח - ג"ה) ויש מחמירים לתת קפה נמס אף בכלי שלישי אמנם עיין באג"מ (ד - ע"ד - י"ח) דקאפע וקאקא בכלל סתם תבלין ומותר בכלי שני ולא כהערוך השלחן (כ"ח) שמחמיר בזה אבל הט"ה אין בכלל תבלין דהם לא ניתנו לטעם אלא למראה ואינם בכלל תבלין וצ"ע בדומנינו הט"ה רובם לטעם ולמעשה צריך על כל פנים להחמיר בכלי שני ומותר בכלי שלישי

ה) לתת חתיכת לימון בטה חם עיין באג"מ (ד - ע"ד - י"ח) דאסור בכלי שני ומותר בכלי שלישי דאפשר שתבלין במשנה (פ"ג): איירי כשהוא תבלין לטעמה בלבד ולא בצלים ושומים הראוין לאכילה אמנם הערוך השלחן (מ"ד) והחזו"א (ג"ז - י"ט) פסקו להתירא והאג"מ פסק כהט"ז

ו) לתת SOUP NUTS במרק עיין בפסקי תשובות (שי"ח - י"ג) דדבר המטוגן בשמן יש אומרים שדינו כמבושל (שש"כ ח - ה) הט"ה קפ"ג בשם השו"ע הרב) ויש אומרים שדינו כצלי (שו"ת שבט הלוי ז - י"ג) אבל אם הוציא אותה מהקדרה במצקת (ladle) דינו ככלי שלישי פת בכלי שני נהגו לאסור דוקא בלא מצקת (מ"ב שי"ח - מ"ה) וע"ע במ"ב (פ"ג) שכתב דהמצקת דינו ככלי ראשון ואבאר